

INDHOLD:

Fiskeri og afvanding

Fornyelse
af læbælter

Nørreaadalen

Tildelt Hedeselskabet's sølvbæger

Oplag: 19.600

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 5 - 77. årg.

20. april 1956

FERGUSON

har det hele...

... DET SAMME HAR DE, NÅR DE VÆLGER FERGUSON
 -- og De betaler for een, men får nytten af to traktorer!

- KVALITET FRA A TIL Z
- ALLE RESERVEDELE FOREFINDES
- ALSIDIG ANVENDELSE
- LANG LEVETID
- MINIMAL VEDLIGEHOLDELSE
- EFFEKTIV SERVICE
- INDSTILLING MED EEN NØGLE

- STOR MANØVRERINGSEVNE
- PÅLIDELIG
- AUTOMATISK DYBDEKONTROL
- AUTOMATISK SIKRING MOD SKJULTE FORHINDRINGER

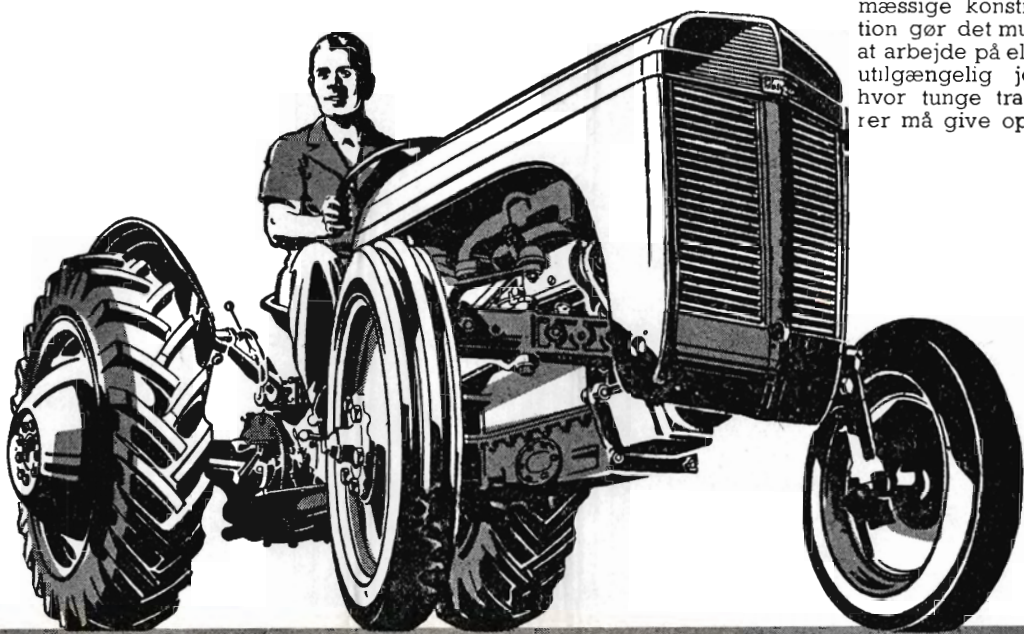
NÅR DE HAR BRUG FOR EN STOR TRAKTOR

... med ekstra kraft og styrke til vanskelige opgaver, løser Ferguson systemet problemerne for Dem ... og uden kraftstofspild forårsaget af ekstra vægt! Fergusons enestående hydrauliske system og 3-punktsophængning frembringer den **ekstra** kraft, der kan sættes ind, når og hvor det er påkrævet. Kraften og brændstoffet udnyttes - **ikke** med det formål at flytte en overdimensioneret, tung traktor, men for virkelig at udføre et stykke arbejde.

NÅR DE HAR BRUG FOR EN LET TRAKTOR

... hurtig, nem, med stor manøvreringsevne og derfor yderst velegnet til de mæge, lettere opgaver, som tager en stor del af tiden på gården, kommer man heller ikke uden om Ferguson systemet. Ferguson traktoren tilpasser sig automatisk de enkelte opgaver, og yder den kraft, der er nødvendig i hvert enkelt tilfælde. Fergusons hensigtsmæssige konstruktion gør det muligt at arbejde på ellers utilgængelig jord, hvor tunge traktorer må give op.

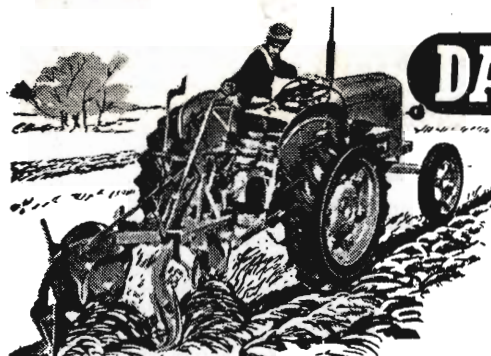
NORDISK TRAKTOR COMPANY A/S

FERGUSON SYSTEMET

AUT. FERGUSON FORHANDLERE OVER HELE LANDET

Pløjning er ikke længere noget hestearbejde!

DAVID BROWN

**gør forårsarbejdet let
og giver større udbytte!**

Start en DAVID BROWN traktor på Deres mark — og oplev, hvor hurtigt og nemt arbejdet går!

DAVID BROWN er specialbygget til betjening af hydraulisk ophængte redskaber. — Den har 8 gear og talrige tekniske finesser, der gør den til den kraftigste og smidigste traktor — DAVID BROWN fås både til benzin, diesel og petroleum.

Forlang brochure og gratis demonstration gennem nærmeste forhandler.

LANTRACO

v. ERLING GAD

Peder Skramsgade 1, Kbhvn. K, PALæ *9301

TCU - Træk Control Udstyr

DAVID BROWN er den eneste traktor med TCU-Træk Control Udstyr, der ikke ændrer arbejdsdybden. Med TCU bliver hjulslip til hjulgreb, trækkevnen forøges og arbejdstempoet sættes op. TCU sparer tid, brændstof og penge.

**Betonklinker
Isoleringsplader**

**A/S PISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK**

TELF. HERBORG 12

H. Struers kemiske Laboratorium

Apparater
Instrumenter
Glasvarer
Kemikalier

Leverandør
til Hede-
selskabets
laboratorier

AARHUS
4748

KØBENHAVN
C 1402

ODENSE
3602

Nivaagaard Teglværk

Nivaa telefon nr. 9

DRENRØR . MURSTEN . TAGSTEN

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

af *C. M. Christiansen, Aarhus*

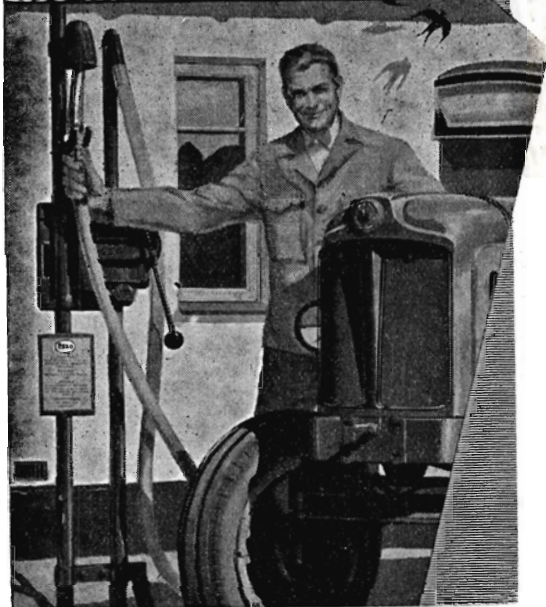
Telefon Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af jordbrugskalk samt foderkridtmel

CLOC

*Liqueur
Gin
Whisky*

ESSO KVALITETSPROGRAM 1956

Styrk Deres ry som dygtig landmand hold Dem til Esso!

Som dygtig landmand ved De, at det er god økonomi at behandle mekaniske hjælpere rigtigt. Hold Dem derfor til ESSO! De anerkendte og gennemprøvede Esso-produkter sætter »arbejdshumøret« i vejret hos traktoren... og lægger år til dens levetid, hvis De sørger for regelmæssig og omhyggelig gennemsmøring. Gør det især til en regel at lade batteri og tændrør undersøge hos den lokale Esso-forhandler før hver streng arbejdsperiode. - Han gør det gerne... og det sparer Dem for dyre stop og masser af ærgrelser!

- ★ ESSO TRAKTOR BENZIN
- ★ ESSO T. AKTOR PET OLEUM
- ★ ESSO TRAKTOR LÅSOJIE
- ★ ESSO MOTOR OIL
- ★ ESSO EXTRA MOTOR OIL
- ★ ESSOLU E. H. D.
- ★ ESSO MULTI PURPOSE GREASE

Esso-
kvalitet
til
kvalitets-
landbrug

Altid prima røde drænrør

Silkeborg, Herning og omliggende
teglværkers salgskontor

Torvet 6, Silkeborg

Telefon 1200

repræsenterende følgende værker:

A/S Lysbro Teglværker
De Forenede Teglværker,
Lysbro
Bøgild Teglværk, Lysbro
Vinderslevgaard Teglværk
Paarup Teglværk

Bjødstrup Teglværk
Gjern Teglværk
Visgaard Teglværk
Højriis Teglværk, Ikast
De Forenede Midtjydske
Teglværker, Herning

Røde drænrør indtil 16" diameter

A/S Hvorslev Teglværk
pr. Ulstrup - Telf. 67 Ulstrup

A/S Skive Markfrøkontor

Grundlagt 1896
Telefon 94 Skive
FRØAVL . FRØHANDEL

Løve Garn

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade . København K.

AALBORG
AKVAVIT.

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 5

20. april 1956

77. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 50 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktionsudv.: Afdelingsl., skovrider B. Steenstrup (formand), forstand. N. C. Nielsen og overingeniør N. Venov. Redaktør: H. Skodshøj. Carlo Mortensens Bogtr., Viborg

Indhold: Fiskeri og afvanding. — Fornyelse af læbælter. — Nørreaa-dalen. — Tildelt Hedeselskabets sølvbæger. — Understøttelsesfondet for Hedeselskabets tjenestemænd. — I få ord.

Forsiden: Luftfoto, der viser en del af oversvømmet areal ved Frederiksdal Mose ved Knudstrup, hvor store kultiveringsarbejder er under udførelse. Skråt gennem billedet skimtes en længst forsvunden vej, der har gået fra Thorning til Klode Mølle. Egnens folk mener, at det er dele af den gamle hærvej.

Fiskeri og afvanding

Af J. Alsted.

Efter grundforbedringsloven af 1933 og siden hen landvindingsloven af 1940 er der her i landet gennemført afvandingsarbejder for mange penge og til meget stor nytte for dansk landbrug og dermed for samfundet.

Ifølge statistisk årbog for 1950 opgives arealerne i perioden 1937—49 som drænet 297.000 ha, pr. år 25.000 ha; men af disse er ca. 75 % rene dræningssager, som ikke spiller nogen rolle i denne forbindelse, selv om dog mange render og grøfter herved rørlægges. De ca. 25 % er vandløbsreguleringer, altså får vi:

Vandløbsreguleringer 1937—49	74.000 ha, pr. år ca. 6000 ha
Inddigning efter grundforbedring	1.200 » » » » 100 »
Efter landvindingsloven i perioden 1940—50	36.000 » » » » 3000 »
	gennemsn.
Ialt	111.200 ha, pr. år ca. 9100 ha

Hvis man forsigtigt vurderer nytten heraf til 700*) f. e. pr. ha, får vi en brutto-merproduktion på 6,3 mill. f. e. årligt for hvert års udførte afvandingsarbejde. Sættes en f. e. til 40 øre, vil det sige 2,5 mill. kr. årligt for hvert års afvandingsarbejde.

*) Iflg. K. Tylvad (Foredrag i Stockholm ved nordisk ingeniørmøde 1946) anslåes nytten for landvindingsarbejder til 900 f. e. pr. ha, hvilket også angives i Hedeselskabets årsberetning 1946 ved direktør N. Basse.

Nytten ved alm. vandløbsreguleringer vil forf. sætte til 600 f. e. pr. ha.

Siden 1933 er gået 23 år, d. v. s., at den årlige landbrugsbrutto-merproduktion på grund af afvandingsarbejderne nu er oppe på $23 \times 2,5$ mill. kr. = 60 mill. kr. (hvis man for en længere periode ville regne forsigtigt med 25 øre pr. f. e., bliver det ca. 37 mill. kr.).

Selv med en meget forsigtig beregning, er det altså værdier af en ganske anselig størrelsesorden.

Ved disse arbejders gennemførelse kan det ikke undgås, at afvandingsinteresserne støder sammen med fiskeriinteresser, fordi en del vandløb rørlægges eller reguleres ved udretning og udjævning, hvorved en del ynglepladser og opvækstpladser for fiskene må antages at blive ødelagt, hvilket formodentlig må få indflydelse på fiskeproduktionen.

Når der tales om skade for fiskeriet, tænkes der overvejende på fiskeriet af ål, laks og ørred, selv om der også kan være anden fisk i vandløbene, som kan have erhvervsinteresse, men dog vist særligt sportsfiskerinteresse.

Fornylig er der blandt »Skrifter fra Danmarks fiskeri og havundersøgelser« udkommet nr. 16 med titlen »Vandløbenes regulering og fiskenes frie gang« af afdelingsleder, cand. mag. Knud Larsen.

Heri gøres der rede for disse spørgsmål vedr. fiskeriinteresser.

Skriftet omhandler særlig spærringer for fiskenes frie gang i vandløbene, men kommer dog også ind på betragtninger om vandløbsreguleringer i al almindelighed.

Som projekterende og som interesseret i en fordomsfri og saglig behandling af alle sager, hvor de to interesser støder sammen, er jeg af den opfattelse, at alle berettigede krav eller ønsker så vidt muligt skal imødekommes for alle parter, som er interesserede i vandløb.

Så længe man ikke er klar over hinandens problemer, oplyst på en uhildet og saglig måde, bliver en forhandling om disse spørgsmål let til en række postulater.

Hvis man står overfor en opgave, og de to parter mødes i en diskussion, møder man ofte følgende postulater:

Landbruget: Der er ikke en fisk i den pjalt rende.

Fiskeriet: Der er masser af småfisk, man kan bare ikke se dem, men hvis man elektrofisker, vil man sikkert finde så og så meget.

Landbruget: Hvis der er nogle enkelte fisk, så er det ikke andet end til en enkelt søndagsfisker, og det betyder ikke noget imod landbrugsnyttten.

Fiskeriet: Sports- eller lystfiskeri er meget nyttigt for mennesket til at slappe af og nyde naturen ved og er af stor samfundsmæssig værdi, men det vigtigste er, at i »den bette rende« udklækkes yngel, som bliver til store fisk,

og som fanges af erhvervsfiskeren i søer, vandløb og langs landets kyster.

Landbruget: Det kan vel ikke betyde så meget i penge.

Fiskeriet: Det kan være katastrofalt for fiskeriet og økonomisk ødelæggende for erhvervsfiskeriet, hvis for mange vandløb bliver ødelagt som klække- og yngleplads.

Sådan kan det ene postulat følge efter det andet, uden at modparten har nogen mulighed for at kontrollere postulaternes rigtighed.

Jeg kunne have lyst til at gøre et omend ufuldkomment forsøg på at vurdere de to interesser i forhold til hinanden, for når det fra så kompetent side som K. L. i omtalte skrift om almindelige vandløbsreguleringer uden styrt siges »Fiskeriet har dog hidtil båret disse forringelser af grundlaget for dets eksistens med forbavsende tålmodighed« og senere »Det er dog et spørgsmål, om fiskeriet fortsat stiltiende skal affinde sig med udviklingen« og »Det beror bl. a. på fiskeriets organisationer, hvorledes udviklingen skal forme sig fremover«, så må da vist tiden være inde til at forsøge en vurdering, selv om den end er vanskelig og vil være forbundet med store fejl, fordi der vist vides lovlig lidt om hele spørgsmålet.

Ålefiskeriet er så åbenbart det vigtigste erhvervsfiskeri i ferskvandene, men det vil jeg kun periferisk beskæftige mig med af følgende grunde:

Vandløbene bruges af ålene ikke som yngleplads, men alene som opvækstplads.

Ålenes vandring i vandløbene forhindres ikke, når der ved alle spærringer etableres ålepasser, som er så simple og billige i anlæg, at jeg mener, de bør findes alle steder, hvor der etableres eller findes spærringer. (Jvf. ferskvandsfiskeriloven 1951).

Vandløbsreguleringer, som blot er få år gamle, hvor plantevæksten er genoprettet, kan næppe være forringet som opvækstplads for ålen.

Rørledninger giver selvfølgelig ingen opvækstmuligheder, men heller næppe passagevanskeligheder.

Det store problem er nok ørred og laksefiskene, fordi det ikke er så let at skabe passagemulighed for dem som for ål, og fordi særligt de øvre vandløb byder på passende ynglepladser, og vandløbene i det hele taget giver opvækstpladser for disse fisk.

Hvor mange ørred er der i vandløbene? Det opgives naturligvis meget forskelligt fra sted til sted, men jeg prøver at gå ud fra 1 ørredunge pr. m² vandløb, således som opgivet »ikke under« af K. L. side 17 i forannævnte skrift nr. 16.

Lad os sætte vandløbsbredden til 0,4 m, så har vi 400 m² vand

pr. km vandløb, altså 400 stk. ørredunger. Hvis nu 80 %¹⁾ og 2)²⁾ går til grunde som følge af rovfisk, sygdom eller andet, har vi 80 ungfisk pr. km vandløb.

Jeg har fra fiskerikyndig side fået at vide, at det menes, at af de fangstmodne ørred fanges 2 % af lystfiskere³⁾, 25 % af erhvervsfiskere ved vandløbenes udløb og 25 % af kystfiskere.

Hvis det er rigtigt, at ialt 52 % fanges, er det 40 fisk. Disse fangede fisk vejer vel ca. 3 kg pr. stk. og koster ca. 8⁴⁾ kr. pr. kg.

På denne måde kommer vi frem til en brutto-produktion på 960 kr. pr. km vandløb.

Dersom opfiskningsprocenten er større og decimeringen af ørredunger mindre, er værdien tilsvarende større. Hvordan stiller denne brutto-værdi for ørred sig i forhold til den værdi, der landbrugsmæssigt frembringes ved regulering, rørlægning (ødelæggelse) af vandløbet?

Ved undersøgelse af en del vandløbsreguleringer viste det sig, at der var ca. 11 ha interesseret areal til hver km reg. vandløb. Altså skal der 220 f. e. pr. ha à 40 øre, $11 \times 220 \times 0,4 = 960$ kr. brutto i merudbytte, for at opveje ørredernes bruttoproduktion.

Vandløbsreguleringer kan i så godt som alle tilfælde bevirke en langt større produktionsforøgelse.

Hvor mange km vandløb her i landet har vi så, der kan være af betydning for fiskeriet?

Jeg har forgæves søgt efter en opgørelse over vandløbslængden. Ganske vist siger Statistisk årbog 1950, at der i hele landet er 7604 ha vandløb (større vandløb med over 3,14 m bredde).

Antages det, at bredden af disse vandløb gennemsnitlig er 5 m, giver det 15.208 km² vandløb, men det siger ikke noget om de mindre vandløb, som særligt har interesse.

Jeg har prøvet på Hedeselskabets oplandskalker at undersøge Vestjylland og Østjylland og fundet, at der i Vestjylland pr. 1 km vandløb er 260 ha opland og i Østjylland ca. 200 ha, når man medregner vandløb med oplande fra 500—600 ha's størrelse.

Ved at undersøge Gudenaens vandsystem, således som det er afbildet i særtryk af beretning fra dansk biologisk station 1942, Knud Larsen, og C. V. Otterstrøm 1937 og 1939, får vi følgende oplysninger:

¹⁾ Knud Larsen: Første rapport om virkningen af lakseyngeludsætningen i Gudena 1946—47.

²⁾ C. V. Otterstrøm: On the methodical liberation of Salmon and Trout Fry in Watercourses with special referens to the Gudena area.

³⁾ Knud Larsen siger ca. 20 %.

⁴⁾ Fiskeriberetningen 1954 angiver prisen på laks til 9,91 kr. pr. kg. På ørred til 5,36 kr. pr. kg.

Vandsystemet målt på kortet side 30, ialt ca. 1200 km vandl.

Iflg. C. V. Otterstrøm 1939 ødelagt opvækstpladser ved forurening ca. 6,8 %, eller ca. 90 km vandl.

Yngeludsætningsplanen omfatter 386 pladser.

På grund af spærringer ved møller, forureninger og andet udgår ca. 36 %, eller ca. 430 km vandl.

Vandsystemets opland udgør ca. 2800 km².

Opland pr. km vandløb $280.000:1200 = 233$ ha.

Oplandet pr. km vandløb stemmer altså godt overens med de ovenfor anførte tal, midt imellem 260 ha i Vestjylland og 200 ha i Østjylland.

Siger vi i gennemsnit 210 ha pr. km vandløb får vi for hele landet $4.200.000:210 = 20.000$ km, altså en størrelse, der er noget i samklang med de ovenfor nævnte 15.208 km større vandløb.

Det er næppe helt galt at regne med 20.000 km vandløb med en bredde på ca. 2 m og derover, men hvormange mindre vandløb er der så?

Årsafstrømningen i Jylland er iflg. Hedeselskabets hydrometriske målinger ca. 0,1 l/s. pr. ha, og hvis vi går ned til en afstrømning på 10 l/sek., som en vandføring, der kan have interesse for fiskene, skal der 100 ha opland som begyndelsesopland. Vi får så ca. 40.000 vandløbsstarter og vel ca. 50.000 km vandløb i hele landet af denne kategori, foruden vel lige så mange detailgrøfter.

Tager vi så de 10.000 km største vandløb fra som umulige til ynglepladser, har vi 40.000 km tilbage, og siger vi så, at kun 20 % heraf er egnede som ynglepladser, får vi 8000 km nyttigt yngle vandløb.

I Gudenaens vandsystem udgår af produktionen ca. 430 km vandløb på grund af spærringer og forureninger, hvilket er ca. 36 % af vandløbene.

Nyttigt vandløb udgør altså her ca. 800 km, hvorved man får $280.000:800 = 350$ ha opland pr. km nyttigt vandløb.

Hvis man udfra Gudenaens vandsystem kan generalisere til hele landet får vi $4.200.000:350 = 12.000$ km nyttigt vandløb.

Dette kan man dog næppe, hvilket bl. a. kan skønnes udfra yngeludsætningsplanerne sammenholdt med de respektive vandløbs opland.

I Gudenaen	udsættes pr. km ² opland ca.	140	stk.	yngel
» Aarhus å	» » » » »	70	»	»
» Varde å	» » » » »	175	»	»
» Storaen	» » » » »	75	»	»
» Skern å	» » » » »	90	»	»
» Tim å	» » » » »	45	»	»
» vandløb på Als	» » » » »	40	»	»

Gennemsnitlig ca. 90 stk. yngel

Gudenaens udsætning ligger altså ca. 55 % over det gennemsnitlige for disse vandløb, hvilket dog muligvis kan skyldes, at der er færre naturlige legepladser i Gudenaen end i de andre vandløb.

Yngeludsætningen varierer stærkt fra vandløb til vandløb, afhængigt af næringsmulighederne og opgangsmulighederne, det almindeligste er vist 1 stk. yngel pr. m² vandløb.

Ud fra disse beregninger kan det skønnes, at antallet af nyttige vandløbskilometer må reduceres fra 12.000 til ca. 8000 km.

Jeg har således af forskellige veje søgt at nå frem til størrelsesordenen for antallet af km vandløb, der kan anses nyttige for fiskeriet, og kommer til ca. 18.000 km vandløb, der er nyttigt som ynglevand (naturlig og kunstigt) og nedgangsvand, medens ca. 8000 km er nyttigt som ynglevand alene.

Vi fik ovenfor en bruttoproduktion på 960 kr. pr. km vandløb, altså totalt 8 mill. kr.

Det er ganske vist mit indtryk fra praksis, at fiskeriet har interesse i snart sagt alle vandløb, og kunne man tænke sig at de halve, altså 25.000 km, vandløb havde en produktion på 960 kr. pr. km, blev bruttoproduktionsværdien $25.000 \times 960 = 24$ mill. kr.

Det er således store tal, man når frem til ad denne vej, tal, der svarer til ca. halvdelen af nytten af de siden 1933 udførte afvandingsarbejder af den her omhandlede kategori, og så kunne man jo blive betænkelig og forstå K. L's betænkelighed ved vandløbsreguleringer i al almindelighed.

Kan det så være en udregning, der har noget med virkeligheden at gøre? Man kan jo forsøge at gå den modsatte vej og på grundlag af fiskeriberetningen for 1954 undersøge, hvad der virkelig fiskes af disse fiskearter.

I 1954 var tallene:

Saltvandsfiskeri: Laks og ørred	1.000.000 kg, værdi 9.900.000 kr.
Ferskvand: Laks	300 » » 2.973 »
» Ørred	9.000 » » 48.240 »
Ialt	1.009.300 kg, værdi 9.951.213 kr.
Af laks i saltvand er fanget i Østersøen	980.000 » » 9.700.000 »
Restfangst	29.300 kg, værdi 251.213 kr.

Der fanges altså iflg. statistiske oplysninger i 1954 ørred og laks til en værdi af ¼ mill. kr., som er afhængig af danske vandløbs tilstand, selv om vi ser helt bort fra de vestsvenske elve, hvad man vel ikke helt kan.

Det kunne jo tyde på, at decimeringen af yngel ligger betydelig over de foran stipulerede 80 %, måske et sted imellem 95 og 98 %.

Man kunne så tænke sig, at 1954 var et særligt år, som ikke kan

GENERAL MOTORS AUTOMOBILER

Lager af gode, brugte vogne

PETER HENRIKSEN

DUMPEN 12-14

Telefoner 1250-1251-1252-874 Rigstlf. 4

VIBORG

Stort autoværksted . Malerværksted . Fabrik for cylinder service
Diesel autoelektrisk afdeling . Lager af reservedele og tilbehør

Midtjydske Betonvarefabrikker

v/ P. Nielsen

Fabrik: Silkeborgvej 46
Telf. Herning 464 og
» Lind, Tlf. Lind 45
Kontor: Th. Niensengade 93,
Tlf. Herning 465

Rør til Kloak og Afvanding

Fliser, Kantsten m. m.

D. S. 400

Silax-Siloer

og Hulbloksten

Rødkjærsbro Cementvarefabrik

ved I. T. Birk Telef. Rødkjærsbro 14

FØRER KUN MÆRKEDE VARER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres

Forlang tilbud

Alt i cementvarer,

rør i alle gængse størrelser efter ingeniørf. normer

Tjæreborg cementstøberi,

Hurtig levering Telefon 21 Reel betjening

RØDE DRÆNRØR

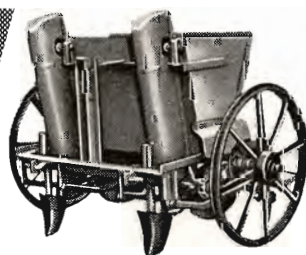
føres altid på lager fra 2" til 8" - Tilbud til tjeneste

A/S GAMMELGAARD TEGLVÆRK

Telefon 187 . Skive

RA-TO

KARTOFFELLÆGGER

4-rks.
maskine

for
bugsering
kr. 2750,00

2-rks. maskine
for lift. kr. 1100,00

Hestetr. maskine
med forvogn kr. 1150,00

Hestetr. maskine
uden forvogn kr. 960,00

HEM

Maskinfabrik
TELF. 26

Aarhus Privatbank

Stiftet 1871

Aarhus: København:
Hovedkontor Nygade 1

Randers

MØRTELVÆRK OG
BETONRØRSFABRIK

v/ Marius Ødum

Kristrup pr. Randers

Tlf. 400 Randers fri not.

Kun Δ mærkede varer føres

Største lager

Bedste kvaliteter

Forlang tilbud

Krogsgades Cementstøberi

v/ J. C. Halvorsen & Sønner

Kontor:

Dannebrogsgade 22, Aarhus

Telefon * 2 55 99

Ny fabrik i Vejlbj

Alt i betonvarer D. S. 400

Aktieselskabet

L. Hammerich & Co.

Specialforretning i bygningsartikler

Grundlagt 1854 . Tlf. 2 71 55 (3 lin.)

Aarhus

MODERNE PLOVE

for ethvert formål

Traktor- og hestetrukne

Bovlund 24" traktorplow, type 9 H

Hedeselskabet bruger „Bovlund“ plove

Plovfabrikken »Bovlund«

H. WILKENS

Bovlund pr. Branderup J.

Telefon: Branderup J. 66

HØJSLEV TEGLVÆRKER A/S

Prima, røde drænrør

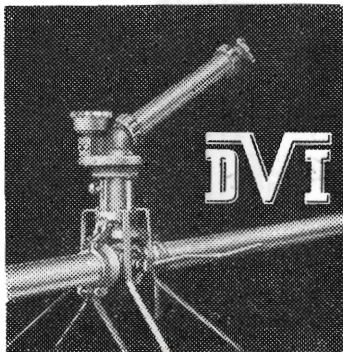
i størrelse fra 2 til 15 tommer

Indhent tilbud - Tlf. Højslev 3

Bogtryk & kartonnage

Carlo Mortensen

Viborg - Telefon 355

VANDINGSANLÆG

med Kanoner eller Sprinklers

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj, Fredericia

Tlf. Erritsø 125

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15

Lørdag: Kl. 9—14

Filialer:

Karup

Flyvestation Karup

Mammen

Brug det bedste! Pul-
veriseret eller granu-
leret GUGKALK gi'r
den bedste Høst.

GUG KALKVÆRK A/S

Elmealle 2, Hasseris. Tlf. Aalborg 2908.

generaliseres, det er muligt, men jeg er ikke ude efter eksakte tal, kun størrelsesordner.

Statistikken oplyser følgende derom:

Fangst:	1930	1940	1948	1950	1952	1953	1954	
Laks (ferskv.)... ..			0,8	0,8	0,4	0,3	0,3	1000 kg
Ørred (ferskv.)... ..			8,5	9,0	10,0	13,0	9,0	1000 kg
Laks og ørred (saltv.)	0,1	0,1	1,0	1,4	1,4	0,8	1,0	mill. kg
Værdi:								
Laks og ørred (saltv.)	0,5	0,4	7,7	8,5	12,0	10,1	9,9	mill. kr.

Laks- og ørredfiskeriet i salt- og brakvand lå indtil og under krigen omkring 0,1 mill. kg. Den store fremgang skyldes hovedsagelig Østersøfiskeriet.

Der kunne således synes at være en tilbagegang, specielt for laks i ferskvand, tilsyneladende ikke væsentligt for ørred, snarere fremgang, bortset fra 1954.

Jeg skal ikke forsøge at udrede grunden til tilbagegangen for laks, det kan formentlig have mange forskellige årsager, men jeg vil da lige pege på Gudenaen⁵⁾.

Jeg skal være den første til at gå med til, at nedgangen delvis kan skyldes vandløbsreguleringer, men det, jeg søger, er oplysninger om skadens omfang og samfundsmæssige betydning.

Laksefiskeriet i ferskvand er statistisk faldet til ca. det halve, hvis det da ikke er et periodisk fænomen.

Med dagspris vil det sige 400 kg à 9,91 kr. = ca. 4000 kr.

Det må vist i den store husholdning — samfundets — anses for betydningsløst, om så også det var helt forbi.

Laksekystfiskeriet er 1954 2 % af 9,9 mill. kr. = 198.000 kr. Hvis det også er faldet med 50 % vil det sige, at nedgangen i bruttoværdien af lakse- og ørredfiskeri i Danmark, som er afhængigt af danske vandløb, kan opgøres til godt 200.000 kr. eller ca. 0,3 % af den samlede landbrugsnytte (efter dagspris).

Jeg mener herefter at kunne slå fast, at skaden for fiskeriet ved alm. vandløbsreguleringer incl. rørlægninger har en størrelsesorden, som samfundsmæssigt intet betyder i sammenligning med den opnåede nytte.

Noget anderledes med styrtene.

Hvor der for beskedne midler kan skabes fiskepassage, bør det naturligvis gøres, og hvor man i et større vandløb ved styrt spærrer af for et større antal km fiskenyttigt vandløb i forhold til den opnåede nytte, bør passage naturligvis også søges skabt, hvis det kan gøres for rimelige midler.

⁵⁾ C. V. Otterstrøm: Stemmeværker og forureninger i Gudenaen 1939.

Ferskvandsfiskeriloven har da også i § 7, stk. 4, tænkt på det økonomiske, idet det ikke kan pålægges ejeren af en spærring at udføre fisketrappe eller lignende, når nævnet finder, at udgiften ikke står i et rimeligt forhold til nytten.

Der er jo imidlertid også andre fisk i vandløb og søer end laks og ørred.

Fiskeristatistikken for 1954 opgiver den totale fangst i vore ferske vande (vandløb og søer) således:

221,5 tusind kg ål	à 4,88 kr.	pr. kg	1.080.000 kr.
42,0 » » gedde	» 2,12 »	» »	90.000 »
21,0 » » aborre	» 0,9 »	» »	20.000 »
58,0 » » bras	» 1,0 (ca.) »	» »	58.000 »
74,0 » » skaller	» 0,2 kr.	» »	15.000 »
0,3 » » laks	» 9,91 »	» »	3.000 »
9,0 » » ørred	» 5,36 »	» »	48.000 »
17,0 » » helt	» 1,95 »	» »	33.000 »
39,0 » » sandart	» 1,0 (ca.) »	» »	39.000 »
300,0 » » industrifisk	» 0,21 kr.	» »	60.000 »
		Ialt	1.446.000 kr.
Laks og ørred i salt- og brakvand			200.000 »
		Ialt	1.646.000 kr.

Det samlede ålefiskeri udgjorde i 1954 i salt- og brakvand:

1,7 mill. kg	—	6,4 mill. kr.	gule ål
2,1 » »	—	10,0 » »	blankål
Ialt 3,8 mill. kg	—	16,4 mill. kr.	ål

Hvor meget af disse fangster, der er afhængig af danske vandløb, kan ingen sige. I »Vandløbenes regulering og fiskenes frie gang« side 20 siges det, at betydningen er af en væsentlig størrelsesorden.

Skal vi forsøgsvis sige 10 %, betyder det ca. 1,6 mill. kr. til de ovenfor anførte 1,6 mill. kr., altså ialt ca. 3,2 mill. kr., eller ca. 5,3 % af landbrugsnyttens.

Man kan vel ikke regne med, at alt fiskeri afhængigt af danske vandløb ødelagdes, selv om alle vandløb reguleredes, men om det var tilfældet, ville samfundet altså miste en bruttoproduktion på ca. 3,2 mill. kr. årligt, men hvad ville vindes.

Hvis de 40.000 km vandløb reguleres med et interesseret areal på 10 ha pr. km — en merproduktion på 700 f. e. à 40 øre pr. ha — får vi en merproduktion på

$$40.000 \times 10 \times 700 \times 0,4 = 112 \text{ mill. kr.}$$

Påvirkes ålefiskeriet i det hele taget af vandløbsreguleringer, styrt og andet?

Jeg vil lige nævne et eksempel fra min praksis:

I 1945 blev afløbet fra en sø på ca. 60 ha i Randers amt reguleret ved rørlægning og kanalgravning. I kanalen blev indskudt et brøndstyrt med faldhøjde ca. 1,0 m.

I 1948 iagttog jeg glasåleens passage forbi brøndstyrtet. Glasålene kom op til brønden, og der kom glasål op i vandløbet ovenfor brønden. Hvordan de passerede brønden, kunne jeg ikke se.

Fiskeristatistikken siger om ålefangsten i samme sø:

1936....	0 kg	1942....	0 kg	1948....	50 kg
1937....	0 »	1943....	0 »	1949....	0 »
1938....	0 »	1944....	0 »	1950....	300 »
1939....	0 »	1945....	0 »	1951....	200 »
1940....	0 »	1946....	0 »	1952....	75 »
1941....	150 »	1947....	0 »	1953....	100 »
				1954....	540 »

Statistisk er der altså trods brøndstyrtet en god fremgang i ålefangsten. Hvor rigtig statistikken er, skal jeg lade være usagt, men man fristes til at spørge — det er dog vel ikke styrtet, der har bevirket forbedringen?

Jeg kunne have lyst til at berøre spørgsmålet industrifisk.

Der er i 1954 fisket i

Kattegat..	33,4 mill. kg, værdi 7,7 mill. kr.
Bælthavet	3,5 » » » 0,7 » »
Nissum fjord	0,01 » » » 0,02 » »
Limfjorden	3,9 » » » 0,63 » »
Ferskvand..	0,3 » »
Ialt.. . .	41,11 mill. kg

En forsøgsvis artsanalyse siger at:

59,7 %	er sild,
19,6 %	» brisling,
0,5 %	» makrel,
9,3 %	» hvilling,
5,2 %	» tobis,
5,7 %	» andre arter.

Andre arter udgør altså godt 2 mill. kg.

Af disse 2 mill. kg kunne det måske tænkes (især i ferskvandsfiskeriet), at en lille del var ørred og laks. Jeg kender intet til det, men som »ikke-fiskeribiolog« kan jeg ikke lade være at tænke mig, at fiskeriet ved den store industrifiskfangst selv ødelægger en del mere af grundlaget for konsumfiskeriet, end man ved vandløbsreguleringerne gør.

Det var interessant ved lejlighed at få dette spørgsmål belyst.

Hvad vandløbenes større eller mindre fiskebestand samfundsmæssigt er værd med henblik på lystfiskeri, har jeg ikke forudsætninger for at vurdere, idet jeg selv hverken er sports- eller lystfisker, men jeg har også kun ønsket efter fattig evne at finde frem til den erhvervsmæssige værdi for fiskeriet, landbrug og samfund, og hvis det foranstående blot er tilnærmelsesvis rigtigt, hvad størrelsesorden angår, taler det for sig selv.

Det foranstående skal ikke opfattes som noget forsøg på udtømmende at besvare det meget indviklede spørgsmål om danske vandløbs fiskerimæssige betydning, men det skal opfattes som et »vagt i gevær« overfor overdimensionerede krav fra fiskeriet og en støtte for vandløbsretterne og alle interesserede parter i diskussionen om dette emne.

Der er en lille ting af stor betydning for »sager« omhandlende disse spørgsmål:

Til alle vandløbsretters behandling af vandløbssager skal fiskeriministeriet indvarsles. Hvis sagen skønnes at have fiskerimæssig interesse på grund af forurening sendes af fiskeriministeriet og på dettes regning en veluddannet specialist af sted for at varetage fiskeriets interesser.

Ved behandling af dambrugssager er det også som regel ministeriets folk, der deltager i møderne, selv om det er som rettens fiskerisagkyndige, men heller ikke i disse tilfælde skal landbrugets interesser, således som fiskeriets, varetages af særlige landbrugskyndige specialister.

Det må findes mærkeligt, at landbruget, evt. gennem ministeriet, ikke på samme måde som fiskeriet skal repræsenteres af en specialist for at varetage landbrugets interesser.

Efter det foranstående synes det dog, som om den store samfundsinteresse må ligge i landbrugets interesser i vandløbene frem for fiskeriets, og det kan ikke undre, at landbrugsinteresserne let kommer til kort, når landmanden må diskutere sagerne med specialisten, som ydermere møder som ministeriets repræsentant og med den deraf flydende autoritet.

Det må iflg. vandløbslovens § 2, stk. 1, fastslås, at vandløbenes primære opgave er at bortlede overflødigt og i landbrugsmæssig henseende skadeligt vand, medens de sekundært tjener fiskeriinteresser, når dette kan forenes med den primære opgave, og de dertil fornødne foranstaltninger kan etableres for en udgift, der står i et rimeligt forhold til nytten.

Hald Ege i marts 1956.

J. Alsted.

Fornyelse af læbælter

Af forstander Frode Hansen, Studsgaard.

I Hedeselskabets Tidsskrift nr. 3, 10. marts 1956, findes som forsidebillede og som illustration til konsulent Martin Sørensen's artikel om lævirkning nogle fortræffelige billeder af læbælter.

Af disse viser Martin Sørensen's figur 4 typisk et angreb af rodfordær-

Angreb af rodfordærver i ca. 15 år gamle Hvidgran plantet efter Sitkagran.

ver i et granbælte. Et ganske tilsvarende angreb findes på forsidebilledet i 5. række fra vejen ud i højre side, knapt så udpræget angreb findes spredt i 3. række, enkelte måske i 2., og i den øverste del af billedet findes helt ødelagte læbælter.

Dette er et typisk billede af granlæbælter i Jylland — få steder er læbælterne bedre og mange steder er de dårligere. Martin Sørensen anfører side 58 nederst: »Det samlede resultat af denne undersøgelse bliver da, at omkring 75 % af alle hegnene enten straks eller i løbet af få år burde bortryddes og erstattes ved nyplantning af nye og nyttigere hegn.« Alle, der kender de jyske læbælter af Hvidgran og Sitkagran, kan vistnok bekræfte, at Martin Sørensen har ret, men hvad skal vi plante?

Plantes der gran igen — Hvidgran eller Sitkagran — på læbæltets plads, kan der på grund af »trætræthed« gå 6—10 år, før træerne får værdi som læ, derefter kan man i 4—6 år have 2—4 m høje, tilsyneladende sunde træer, hvorefter angrebet af rodfordærver begynder pletvis eller jævnt fordelt og

i løbet af de næste 4—8 år har man det billede Martin Sørensen viser i fig. 3 og 4.

Man kan plante gran ved siden af læbæltets plads, eller man kan plante Seljerøn eller Hvidtjørn og dermed komme uden om »trætræthed«. Træerne kommer da hurtigere i gang, men rodfordærverangrabet undgås ikke, hvis man ikke går mindst 10 m fra det gamle læbælte, og Seljerøn og Hvidtjørn angribes måske endnu hurtigere end gran.

Med disse 4 arter er den sædvanlige artsliste udtømt. Hakon Sørensen

Angreb af rodfordærver i ca. 18 år gamle Seljerøn plantet efter Hvidgran.

har prøvet at få poppel føjet til uden at vinde større anerkendelse. Til trods derfor plantes der dog poppel hist og her. Jeg tror imidlertid, det er på tide, det bliver taget op til diskussion at få flere arter ind i læbælterne, arter som måske kan modstå rodfordærverens angreb, og som måske også kan have andre fordele.

De 4 nævnte arter har jo det fælles, at de vokser ret langsomt til, det varer nogle år, før de er noget værd som læbælter. Så skulle de til gengæld holde længe, men erfaringen viser jo, at de fleste er stærkt på retur efter 30—40 års forløb, bliver de over 40 år, vises de frem som seværdigheder. Ville det ikke være en fordel at vælge arter, der hurtigere giver et værdifuldt læ, selv om de måske kunne holde et kortere åremål? Man kunne jo prøve at planlægge plantningen sådan, at pladsen for afløsningen var forud bestemt, hvis man til gengæld for den hurtigere vækst måtte regne med udskiftning med 15—30 års mellemrum.

Jeg har prøvet at spørge forstmænd om artsvalg, men fået det svar, at

de kun havde forstand på træers opførsel i samlet bevoksning, ikke hvorledes de ville opføre sig i enkeltrækker. En undtagelse fra denne måske rigtige regel er dog vistnok Hedeselskabets forstmænd, som gennem mange år har gjort et dygtigt arbejde for læplantning, og selv om deres erfaringer væsentligst er knyttet til de 4 arter, skulle det dog være sært, om de ikke lejlighedsvis har erhvervet sig erfaringer nok til at kunne kritisere de forslag og erfaringer, jeg skal bringe i det følgende.

Japansk Lærk og Hybrid Asp er de to, jeg venter mest af.

Poppel plantet til midlertidig afløsning af delvis ødelagt læbælte af Hvidgran. Renholdt til venstre. Ikke renholdt til højre.

De kan begge give et værdifuldt læ i løbet af ganske få år, og de kan give tilstrækkelig tæthed ved indklipping til ret smalle bæltter. De tager altså ikke ret megen plads. Lærken er tilbøjelig til at vælte, men hvis den støttes eller holdes nedskåret det første år, får den tilstrækkelig rodudvikling til at holde sig selv oprejst.

Poppel, bedst *P. certinencis* og *P. robusta*, vokser ligeledes hurtigt til, men man må tilstræbe en stærk forgrening fra bunden for at de kan blive tætte nok. Poplerne behøver ingen klipping, fordi grenene stræber opad, således at de ikke breder sig for meget.

El, Hvidel måske bedst på den tørre, Rødel på den fugtige jord, forgrener sig stærkt og skal klippes på siderne for ikke at tage for megen plads.

Birk forholder sig på lignende måde, men de yngre træer synes lidet holdbare mod frost.

Elm, eg og lind kan blive gode læbælter, men de vokser langsommere end de foregående, omtrent som røn og tjørn.

Om rodfordærver ved jeg intet andet sikkert, end at alle arter er plantet efter stærkt angrebne træer, og at svampen efter 7 års forløb ikke findes i stamme og rodhals. Elm og pil har i 40 år vokset under eamme forhold som stærkt angrebne Hvidgran uden at blive angreben. Elm, el, eg og birk har ligeledes i 40 år uden synligt angreb stået side om side med Akselrøn, som er ødelagt i løbet af de sidste 15 år.

Alle løvtræer skal holdes rene de første 6—8 år, de langsomt voksende endnu længere. Det er muligt, at man kan holde rent ved sprøjtning med olie. Det er dog vanskeligt helt at undgå, at træerne rammes, og de nederste grene kan derfor blive ødelagt. På nogle arter kan sprøjtningen fremkalde revner i barken, men jeg ved ikke, hvor meget disse betyder. Jeg har kun 5—6 års erfaring.

Bøjning for vinden kan omtrent helt undgås, hvis man hvert eller hverandet år skærer stærkt ind fra østsiden. Kraftige grene mod øst skæres bort, og hvis et topskud bøjer mod øst skæres det af. Indskæring eller klipning på vestsiden for at holde passende bredde er ofte unødvendig eller kan foretages meget nænsomt.

Passende bredde er iøvrigt et vigtigt forhold. Det drejer sig om at læbæltet bliver så bredt i forhold til tætheden, at det har fuld lævirkning, men også at det ikke bliver bredere end nødvendigt, så der spildes plads, og det er også et spørgsmål om almindelig pleje. Jeg har set et 5 m bredt læbælte af elm, som var ved at gå ud, fordi en græsbevoksning på de 5 m tog vand og næring fra træerne. Da disse blev skåret ind til ca. 80 cm bredde og jorden blev holdt ren, gødet og tilsæt ind til denne bredde, kom træerne sig.

Man må allerførst prøve at få folk til at indstille sig på, at et læbælte er ikke blot nogle træer, man planter og derefter lader gro — eller ikke gro — indtil de efter en vis årrækkes forløb dør en naturlig død. Et læbælte skal plejes, man skal ofre den omhu og interesse på det, som man nu engang skal ofre på alt det, der er levende, for at det kan trives, og for at man også selv kan få glæde af det. Denne almindelige regel for alt levende gælder også læbælter.

Dernæst må læplantningsforeningerne, Hedeselskabet m. fl., der står i spidsen for læplantningsarbejdet, indstille sig på, at det er lige så vigtigt i dag at få et arbejde sat i gang for at få de gamle læbælter fornyet, som det var for et par menneskealdre siden at få plantet de første.

Ad hvilke veje arbejdet vil komme til at gå, vil tiden vise. Jeg har prøvet at stikke nogle veje ud, det er muligt, andre vil vise sig bedre. Man må blot begynde at gøre sig klar til at finde de farbare veje.

Frøavlscentret

HUNSBALLE

Holstebro - Tlf. 533

Frøavl og frøhandel

Tårnsilosten
Drænrør
Baumadæk
Tagsten
Mursten

KÄHLERS Teglværk
Korsør

Børnelammelses- og
ulykkesforsikring

Den gensidige
Landbo-Sygeforening
Vesterbrogade 15
København V.
Telef. 6659 - 5974

**Herning Hede-
& Discontobank**

10—12½, 14½—17
Telefon 5 . 273 . 720

RØCONTORET
KOLDING

Telf. 43 - 313

FRØAVL
FRØHANDEL

ALLEN-TRAKO

Den rigtige Maskine for Kanal-Kanter

Gels Aa Anlæg 1:1

Frimodt-Konning Eneforhandler
Trako Manufacturing Pjedsted Tlf. 60

Kjellerup Betonvarefabrik
ved **I. T. Birk** — Telefon 45 Kjellerup

Efter kl. 17: Rødkjærsgade 14

FØRER KUN \triangle MÆRKEDE VÅRER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres
FORLANG TILBUD

Verdens
stærkeste
Arbejdsstøvle

CODAN

GULD-SEGL
KVALITET

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

**Alle arter jordbrugskalk –
SKANDINAVISK KALK & KRIDT I/S**

Hasseris - Aalborg telefon 9253 - Alba 10650
Værket telefon Sdr. Tranders 110

Dansk Brandforsikringsselskab

»VERMUND«

af 1904 - gensidigt selskab
Bygninger og løsøre
Virkefelt hele landet

Hovedkontor: Banegaardsplads 4, Aarhus

*Stenstrup og Odense
teglværkers kontorer*

Stenstrup - Telefon nr. 19

Prima drænrør

BALTICA FORSIKRING

Drænrør

Mursten

Bauma Dæk

Roma Dæk

★

**Aktieselskabet
TEGLVÆRKERNES
SALGSCENTRAL
i
RANDERS**

Randers . Telf. 1515

Stenvad

CEMENTSTØBERI

Telf. 6 Stenvad

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres

Aldrig leveringsdygtig

Teglværkernes
SALGSKONTOR

ESBJERG

Telefon 265 - 546

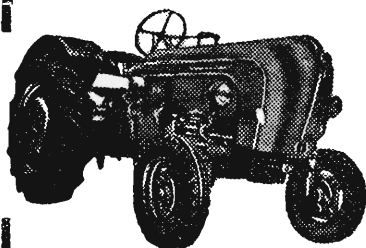
Drænrør

2" — 15"

Mursten - Tagsten

Gennem 5 år
Danmarks mest solgte
Dieseltraktor

**DEN LUFTKØLEDE
ALGAIER-PORSCHE**

4 Størrelser:
12-22-33-44 HK

Der findes aut. Allgaler Forhandlere
over hele Landet.

**TRANBERG TRADING
COMPANY**

TH. 31 44 - Kolding - 5 Linier

E. DALGAARD SØRENSEN %
AARHUS TELF. 570 00

Brostrøm^s
Planteskole

VIBORG
ved C. Nielsen
Telefon 42

leverer alle planter for
HAVE, MARK og SKOV

Hårdføre og veldrevne arter
for ethvert formål

Nørreaadalen

Projekt til afvanding af Nørreaadalens moser og enge under udarbejdelse

Ved et møde i Viborg amtsråd den 17. marts 1956 besluttede amtsrådet at yde garanti for halvdelen af udgifterne til udarbejdelse af et projekt til afvanding af Nørreaadalen på strækningen fra Rindsholm syd for Viborg til Fladbro ved Nørreaaens udløb i Gudenaen.

Forinden, den 13. marts 1956, havde Statens landvindingsudvalg garanteret for den anden halvdel.

Det er overdraget Hedeselskabets kulturtekniske afdeling i Viborg at udarbejde projektet.

Den af de offentlige myndigheder viste villighed til at stille midler til rådighed for projektering skyldes et af alle de lokale landboforeninger og husmandskredse taget initiativ, idet disse foreninger efter et møde i Hammershøj den 28. maj 1955 anmodede Viborg stiftamt og Statens landvindingsudvalg om at garantere for projekteringsudgifterne.

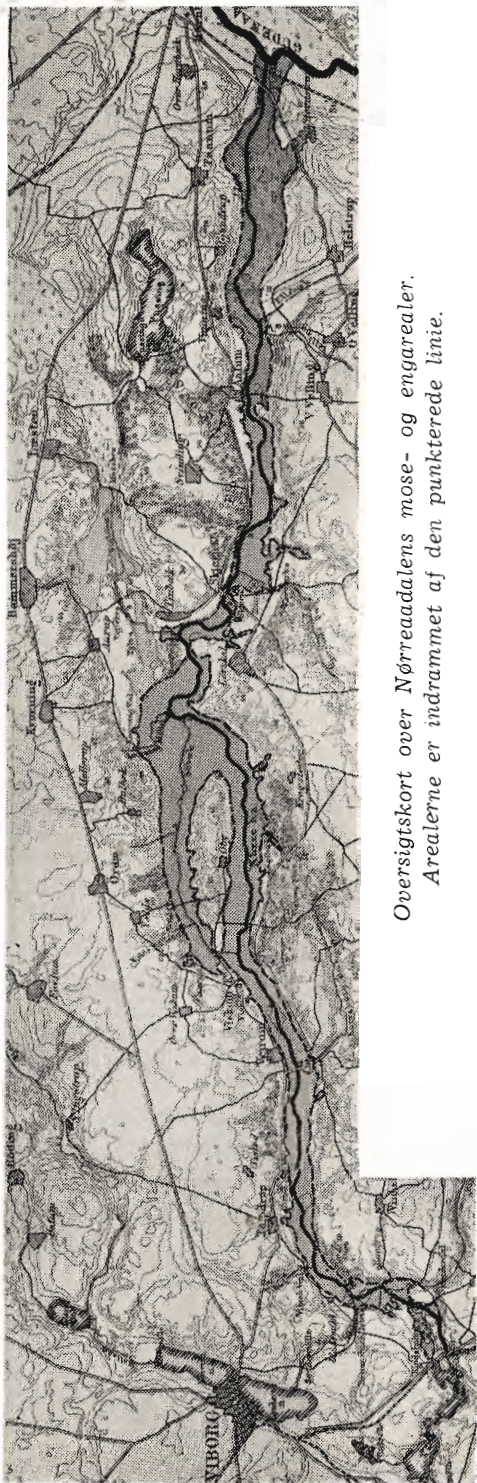
Nævnte møde afholdtes efter opfordring fra Viborg Amts landøkonomiske Forening ved formanden, forstander Jens Fastrup, Asmildkloster landbrugsskole.

På mødet fik repræsentanter for Hedeselskabet lejlighed til at gøre rede for de tekniske og økonomiske muligheder, der foreligger med henblik på en afvanding af Nørreaadalen, og de skitserede en plan, der fremgår af figuren med ledsagende tekst.

Fordelen ved en plan efter de anførte retningslinier er ikke alene en økonomisk fordelagtig løsning, men medfører også en forenkling af afvandingsplanerne i forhold til tidligere fremsatte forslag således, at for eksempel store arealer afvandes naturligt, og at anlæggelse af landkanaler nedenfor bakkeskråningerne udfor de arealer, der nødvendigvis må kunstig afvandes, praktisk taget undgås.

Anlægsudgifterne blev skønsmæssigt anslået til 10 millioner kroner, der fordelt over et interesseret areal på 2500 ha, svarer til en gennemsnitsudgift på 4000 kr. pr. ha.

Opnås et landvindingstilskud på $\frac{2}{3}$ af samtlige anlægsudgifter vil udgiften for lodsejerne beløbe sig til gennemsnitlig 1350 kr. pr. ha.

Overigtskort over Nørreadalens mose- og engarealer. Arealerne er indrammet af den punkterede linie.

På grundlag af det skitse-rede forslag skal et detailpro-jekt udarbejdes, og det er dette arbejde, Hedeselskabet nu vil tage fat på.

Når projektet er fuldt ud-arbejdet, vil der blive afholdt en række møder, hvor det bli-ver forelagt, og hvor enhver interesseret lodsejer vil få lej-lighed til at tage stilling til pro-jektet.

Det vil herefter afhænge af lodsejernes tilslutning til pla-nerne, om disse skal søges bragt til udførelse.

— — —

Nørreåden har sine ud-spring i Viborg søerne, i Hald sø og Ved sø syd for Viborg og gennemløber herfra en 40—50 km lang ådal, inden den for-enes med Gudenaen ved Flad-bro vest for Randers by. Til af-vanding af ådalen foreslår He-deselskabet, at der anlægges et dige tværs over ådalen ved Fladbro. I dette dige indbygges for Nørreåden et kombineret sluse- og pumpeanlæg, hvorved indflydelsen af højvandene i Randers fjord på vandstanden i Nørreådalen undgås. Nørre-åden udvides, udvides og re-guleres på hele strækningen fra Gudenaen til Rindsholm. Herved undgås oversvømmel-ser, og arealerne ovenfor Skern

bro kan afvandes naturligt. Arealerne nedenfor Skern bro må afvandes ved hjælp af udpumpningsanlæg. Ådigerne vil imidlertid her som følge af sluse- og pumpeanlægget ikke blive væsentlig højere end ca. 50 cm over nuværende åkant.

Et interesseret areal på ca. 2500 ha skønnes at få gavn af afvandingsarbejdet.

Niels Venov.

Tildelt Hedeselskabets sølvbæger

Efter indstilling af Hjørring amts landøkonomiske selskab og de jydsk landboforeninger er gårdejer Theodor Jensen og hustru Eleonora, Porsens mølle, Mosbjerg, blevet tildelt Hedeselskabets sølvbæger for veludført opdyrkningsarbejde.

Theodor Jensen og hustru købte deres ejendom i 1919. Den var da på 10 tdr. ld. plus 4 tdr. ld. uopdyrket mose. Prisen var 9000 kr., og ægteparret udbetalte 1000 kr. Ejendomsskylden var 3000 kr. Besætningen bestod af 2 køer, 2 kalve og 1 hest. Der blev slidt med at gøre ejendommen bedre, de fire tønner land mose blev også opdyrket, og i årene 1929—46 blev der yderligere købt 16 tdr. land uopdyrket mose, som blev kultiveret, merglet, drænet og planeret. I dag er ejendommen på 30 tdr. land opdyrket agerjord, let sandmuld, omgivet af gode læhegn. De faste lån var i 1919 8000 kr. og i 1955 26.000 kr. Besætningen er efter skattemæssig beregning sat til 11.700 kr., og inventar til 4800 kr. Besætningen består i dag af 13 højtydende jerseykøer, 8 ungfokturer, 20—30 svin og 2 heste.

Proprietær A. Holm, Eskjær, overrakte sølvbægeret ved en højtidelighed i hjemmet den 27. marts.

Ved en festlig sammenkomst sidst i marts, der havde samlet godt 150 naboer, venner og kolleger, på Bechs hotel i Tarm fik husmand Agner Kristensen og hustru, Tarm, overrakt Hedeselskabets sølvbæger. Overrækkelsen foretoges af medlem af Hedeselskabets bestyrelse Emanuel Vestbo, Tarm.

Agner Kristensen overtog i 1924 en ejendom på Tarm Østerhede, arealet var på 8 tdr. land dyrket jord, samt ca. 30 tdr. land hede.

Besætningen var ved overtagelsen 2 køer, 2 kalve, 2 får og 1 hest. Bygningerne bestod af 6 fags stuehus samt lidt plads til den nævnte besætning. Ved salg i 1948 var heden opdyrket og bygningerne udvidet flere gange. Besætningen var da på 9 køer, 9 ungfokturer, 4 heste samt svin og høns. Heden blev opdyrket med hesteforspand, og mergelen hentet adskillige km borte ved egen arbejde. I 1948 opførtes bygninger på en nykøbt hedeparcel på 24 tdr. land, som nu er opdyrket og i fin orden.

Besætningen på den nye ejendom er nu på 8 køer, 7 ungdreuer, 3 grisesøer, 21 fodersvin, 1 hest og 100 høns samt traktor.

Endvidere har Agner Kristensen været med til at opdyrke 80 tdr. land hede i Sdr. Vium hede, et areal som Tarm Husmandsforening har brugt til fenne, og som Agner Kristensen har haft en stor del af æren for, at det er bleven gennemført, og uden selv at have økonomisk fordel af det.

Understøttelsesfondet for Hedeselskabets tjenestemænd

Fondet er oprettet den 13. august 1907. — Fondets kapital forøges af de midler, der tilfalder det i henhold til Hedeselskabets forsørgelseskasses vedtægter, samt ved gaver. — Renter af fondets kapital anvendes til understøttelse af særlig uheldigt stillede tjenestemænd eller disses efterladte.

I henhold til fondets vedtægter har der for årene 1956—58 været afholdt valg af et medlem til bestyrelsen. Forskningsleder Martin Olsen blev genvalgt.

Regnskab for 1955	Debet	Kredit
Kassebeholdning den 1. januar 1955..		3.042,28
Renter		3.891,25
Hedeselskabets tilskud for 1954—55..		500,00
Funktionærforeningens tilskud for 1954—55 og 1955—56..		400,00
Andel af opsparingskapital for 7 funktionærer		4.059,57
Udtrækning af Jydsk Landkreditf. obl. 6. s. 4½ %		1.000,00
Provision af funktionærers medlemstegning i 1955..		112,50
Købt Jydsk Landkreditf. obl. 9. s. 4½ %	758,64	
Udbetalt understøttelser..	3.300,00	
Kassebeholdning den 31. december 1955	8.946,96	
	13.005,60	13.005,60

Kapital den 31. december 1955

Bankbeholdning..	8.946,96
Jydsk Landkreditf. obl. 4½ %..	43.000,00
Jydsk Landkreditf. obl. 5 %..	22.000,00
Danske Statslån s. 1977, 5 %	10.000,00
	83.946,96

Viborg, den 13. januar 1956.

B. Steenstrup. Martin Olsen. Ernst Jensen.

Regnskabet er revideret og tilstedeværelsen af de opførte beholdninger er konstateret.

Viborg, den 1. februar 1956.

M. G. Mikkelsen,
statsautoriseret revisor.

I få ord —

* *

★

Hedeselskabets forretningsførere

Efter at Hedeselskabets hidtidige forretningsfører for Ørsted distrikt, sognerådsformand, gårdejer Anthon Jensen, Ørsted har ønsket at fratræde, er dette hverv overtaget af gårdejer Hans Korsgaard Fynboe, Hollandsbjerg, Ørsted.

Fhv. gårdejer Rasmus Jakobsen, Villavej 23, Ikast, har overtaget forretningsførerhvervet for Ikast distrikt i stedet for overassistent Axel Villadsen, Ikast, som har ønsket at fratræde.

*

Med anmodning om optagelse har tidsskriftet modtaget følgende:

I tidsskriftets nr. 4 for 25. marts 1956 findes en artikel »Forstvidenskaben og skovdyrkerne« underskrevet af Rasmus Mortensen. I artiklen gøres opmærksom på det uheldige i, at afhandlinger i forskellige fagblade ofte har en så videnskabelig affattelse, at de hverken forstås eller læses — det sidste er afhængig af det første — af skovbrugets praktikere. Dette er rigtigt. Ved lejlighed er der også fra anden side gjort opmærksom på dette forhold, dog uden resultat hidtil. Man skulle dog ellers tro, at både institutioner og foreninger, som foranlediger udgivelsen af nævnte afhandlinger, såvel som disses forfattere måtte og burde have interesse i, at de i afhandlingerne fremsatte ideer og teorier kommer ud til så stor en kreds som muligt af almindelige praktiske forstmænd, hvis ikke må disse afhandlingers praktiske værdi vel nok siges at være problematisk.

Med højagtelse
S. Scavenius, Klintholm.

*

Plantningsforeningernes årsmøde

afholdes i Haandværkerforeningen i Aalborg fredag den 8. juni med udflugt den 9. juni i Østhimmerland og afslutning i Ræbild Bakker.

*

Den 11. april fyldte fhv. landbrugsminister Kr. Bording, Bøgballe, Horsens, 80 år.

*

Den 7. april var det 150 år siden, at klitplantningens »store mand«, klitinspektør Thyge de Thygeson blev født. I Kongenshus Mindepark er han hædret med en sten på mødepladsen, og en mægtig bauta er rejst på toppen af Blaabjerg ved Høne for at fortælle om hans betydningsfulde gerning. Han døde den 31. maj 1905, næsten 100 år gammel.

*

Civilingeniør Jørgen Lundager Jensen, Hedeselskabets kontor i Slagelse, har til en studierejse i Holland fået tildelt en legatportion på 1000 kr. af ingeniør Kr. Thomsens og civilingeniør Jens Parbos rejselegat.

*

Læhegn er den billigste form for stormforsikring, man kan få«, udtalte formanden for Lemvig og omegns plantningsforening, gårdejer Chr. Maarsgaard, Lomborg, på foreningens generalforsamling.

*

Klog kone —

Midt ude på den vestjydske hede ligger Grindsted som en edderkop i sit spind af jernbaner og suger næring til sig af sit store opland. Den har ligget upåagtet og lillebitte i mange år — på handels- og færdselsvejen fra Vejle til Varde. Så kom jernbanerne og forvandlede den ubetydelige hedeby til en hurtigt voksende stationsby. Seks jernbanelinier i alle retninger skabte liv og handel, og byen voksede, men samtidig voksede også interessen for det liv, der har været levet i disse egne.

De kloge mænd og koner hørte i første række til hedens ejendommelige typer, og deres betydning for befolkningen har spillet en stor rolle, og de-

res virksomhed har været forståelig. I så sparsomt beboede egne af landet, den 65 km lange strækning mellem Vejle og Varde, kunne der naturligvis ikke eksistere nogen læge. På disse milevide strækninger gjorde de kloge mænd og koner gavn. Skete der et uheld med benbrud, forstuvning, fik man bylder eller hugormbid, blev studene spændt for og »æ dowter« hentet, eller patienten blev bragt til ham, og mangen skade er gjort i stand. Hvad der hjalp til, at de »kloge mænd eller koner« stod for befolkningen som noget eksklusivt, var den hemmelighedsfuldhed, de hyllede sig i og det, at evnen var til stede hos alle. Den gik i reglen i arv i slægten, og både denne og gården blev i årenes løb omgivet af megen respekt. Det hemmelighedsfulde ligger godt for hedeboen, det gror i ensomheden ligesom mystikken. Også dette blev draget ind i »de kloges lægekunst«. Det førte til, at de forskellige slags sygdomme blev behandlet og til tider kureret af overtroiske midler i måneskin på kirkegården: Dug fra gravstenene, ir fra kirkeklokken o. fl. ting.

En af egnens berømteste »kloge koner« hed An' Trøglborg, født i 1816 og stammende fra Amlundgaard, fra hvilken der er udgået en række »kloge mænd og koner«. An' havde indtil sin død i 1907 et stort navn i Vestjylland. Hun ydede patienterne megen omhu og al mulig pleje, når de havde lidt arm- og benbrudsskade samt forstuvninger. Gamle folk fra den tid fortæller, at sammensætningen af medikamenter er en hemmelighed, der ikke røbes, idet An' Trøglborg havde sit laboratorium i spisekammeret, og der foregik medicinblandingen for lukket dør. Det er mig fortalt, at ingen læge var i stand til at behandle hugormbid med en sådan sikkerhed som hun. En dreng, som var opgivet af lægen, blev helbredt af hende, efter at hun havde udtalt, at det dog var svært, så den dowter havde forkludret drengen.

An' gjorde fra sin ungdom fuldstændig karlearbejde, og spredte megen respekt om sig, grundet på sit gode kendskab til alt, hvad der angik landbruget. Da hun giftede sig, var det hende, der drev gården ved mandens hjælp. Lå hun i barselseng, og en plov skulle rettes ind, blev den bragt ind til hende og ordnet. Skulle et kreatur vurderes, blev den trukket forbi vinduet, for at hun kunne give sit skøn, og den værdi hun satte, var den rigtige. Ved lidkøb på Vorbasse marked drak hun kaffepunche med karlfolkene. At drikke An' under bordet blev hurtigt opgivet.

Om et var alle folk enige, nemlig at rose An' som menneske og personlighed. — Hun blev 91 år gammel — og med hende forsvandt en ejendommelig type af »kloge koner«.

H. L.

*

A/S Søtttrup plantage udbetaler i år 10 % i udbytte af hver aktie à 35 kr.

*

Morsø plantningsforening har i 1955 udleveret 10.800 nåletræer og 11.400 løvtræer.

*

Under Sovjets femårsplan for 1956—61 er opført at tilplante 3 mill. ha skov med økonomisk værdifulde og hurtigtvoksende træarter og plante mindst 370.000 ha læbælte langs kløfter og på sandjord samt skabe 560.000 ha markbeskyttende skovtræer på kollektiv- og sovjetbrugenes jorder.

*

A/S Give plantage udbetaler i år 10 % i udbytte. Der er i årets løb tilkøbt 25 tdr. ld. hede i Brejnhoved, som påtænkes tilplantet. Selskabets formand er bankdirektør Lind Thomsen, Give.

*

Randers-Faarup plantningsforening har i 1955 udleveret 29.400 planter.

*

Fhv. gårdejer J. C. Cramer, Frederiks, i mange år ejer af »Skansen«, hvor han øvede en betydelig indsats som hedeopdyrker, er som anerkendelse af hans mangeårige arbejde for hedesagen, bl. a. som næstformand i bestyrelsen for selskabet Hedebruget, blevet udnævnt til Ridder af Dannebrog. J. C. Cramer har været medlem af Hedebrugets bestyrelse siden selskabets stiftelse for 50 år siden.

Når De skal sprøjte mod ukrudt
fås det sikre resultat

med **HERBATOX**
HERBANIT
HERBASOL

KVK HERBATOX-DT 24 (Bytoxyetanolester af 2,4,5 T- og 2,4 D-syre). Flydende middel mod træagtige vækster.

SVIDNINGSMIDLER

KVK HERBANIT 20 (aminsalt af DNOC). Flydende middel mod ukrudt i kornmarker, særlig virksomt mod pileurt, burre-snerre m. fl., der vanskeligt udryddes af hormonmidler.

KVK HERBANIT 25 (natriumsalt af DNOC). Pulverformigt sprøjtemiddel mod ukrudt i spindhør og udlægsmarker med sneglebælg og luzerne, og mod ukrudt i korn, der ikke ødelægges af hormonmidler.

KVK HERBASOL (ammoniumsalt af DINOSEB). Flydende middel mod ukrudt i ærter og mod gul okseøj i korn.

Hvad enten De selv sprøjter eller lader arbejdet udføre af en maskinstation, sørg da i egen interesse for, at der er et KVK-middel i sprøjten.

I gennem årene har landbruget lært at stole på KVK-midlerne. - KVK er blevet kendetegnet på kvalitet, og der findes praktisk talt KVK-præparater til alle formål.

HORMONMIDLER

KVK HERBATOX-M 25 (natriumsalt af 4 K-2 M-syre). Flydende middel mod ukrudt i vårsæd og olieør.

KVK 4 K-2 M BLANDINGS-SALT 50 (natrium, kalium og aminsalte af 4K-2M-syre). Flydende middel. Anvendes på samme områder som HERBATOX-M 25, men i lavere dosering.

KVK HERBATOX-D 50 (aminsalt af 2,4 D-syre). Flydende middel mod ukrudt i vintersæd og græsfrømarker samt græsplaner.

KEMISK VÆRK KØGE A/S

Overgaden neden Vandet 39, København K. Sundby 8001

STRYG elektrisk...

**Vestjysk
Trælasthandel**

Varde

Betonvarefabrik

H. Kunøe og Aage Pedersen

Varde . Tlf. 519 - 520

**Landbrugsrør
(drænrør)**

efter Ingf. normer

FORLANG TILBUD

Skive Cementstøberi

KNUD ØSTERGAARD

Telefon 921

NORMRØR

med garantimærket Δ

Imprægnering

Brøndrør

H. Theut

VIBORG - Tlf. 1559 . 1560

Brunkul - Mergel - Kalk

Midtjysk Brunkul Industri

Tlf. Kølkær 28 x

Katrinebjerg Teglværk

Tlf. Hejnsvig 17

Mursten - Drænrør

VESTJYLLANDS MERGELFORSYNING

Andelsselskab

udnyttelse af lokale lejer

og

tilrettelægning af mergelleverancer.

Moderne grab-materiel til rådighed. - Levering af højprocentig mergel fra egne lejer. Jordbrugskalk og pulv. kalk i fine kvaliteter fra Hillerslev Kalkværk.

Alle oplysninger og tilbud fås hos:

TRIER HØJ,
kasserer,
Vostrup.

I. M. LAURIDSEN,
næstformand,
Gørding.

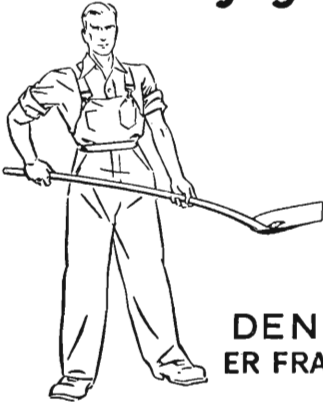
JESPER JESPERSEN,
formand,
Paghsallé 2, Herning. Tlf. 793 Herning.

Kloakrør — Landbrugsrør
Monierrør — Spidsbundsør
Mærket Δ 33, leveres overalt

Hovedkontor tlf. Ringsted 468
Fabrik: Hedehusene, telef. 18
— Birkerød — 468

Ringsted Cementvarefabrik og Tømmerhandel A/S

Den er rigtig!

DEN
ER FRA

Zinck GODT-
HAAB

Viborg Papir-Comp.

Papir & Papirvarer en gros
Bogtrykkeri
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31—33
Tlf. Viborg 802—803

Til alle slags bygninger
DANSK
ETERNIT
TAG- OG VÆGBEKLÆDNING

DANSK ETERNIT FABRIK A/S
AALBORG
SALGSKONTOR:
KAMPMANNSGADE 2, KBHVN. V
TELEFON: CENTRAL 3785

BRAUNERS
BETONVAREFABRIK

Holstebro . Tlf. 3
v. Brauner & Madsen

Alt i Betonvarer
indenfor
Dansk Ingeniørforenings
Normer

PALUDANS
PLANTESKOLE A/S

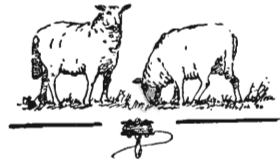
KLARSKOV
Skovplanter, hæk- og
hegnplanter, allétrøer

Forlang prisliste
TELEFON KLARSKOV 9

Aktieselskabet

GYRO

Skive Jernstøberi
og Maskinfabrik

Andels-
Klædefabriken

GRINDSTED

Telefon 20

Viborg Andels-
Svineslagteri

vore udsalg bring. i erindring

Tlf. 137 og 779

„Cimbria“

Tømmerhandel

Aktieselskab

AABENRAA

Indhent tilbud

ROTTER
eller
MUS?
RATIN_s
PRÆPARATER

RATIN, København K. Tlf. C. 3662 - 14.362

RESENBRO

CEMENTSTØBERI

v/ ingeniør C. G. Madsen
Telefon 34

Prima betonrør efter dansk
ingeniørforenings normer

Mrk. Δ alle gangbare dimen-
sioner fra 10—80 cm såvel med
som uden muffe

FORLANG
„ODIN“
ØL
FINESTE KVALITETER

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. A.

Telefon Skive 1030

Alle størrelser i drænrør leveres

Telefon Viborg 1330

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med finsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekød«) omkring stødfugerne.

Spørg Hedeselskabet.

Mejeriernes og Landbrugets ULYKKEFORSIKRING

Telefon Minerva 350
Gensidigt selskab

Vester Farimagsgade 19
København V.

★
Ansvarsforsikring

★
Automobilforsikring

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

● Fredenshøj Teglværk
Aabenraa Telefon 22127

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby - Telf. 1055 (2 lin.)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62
og fiskerihavnen

Røde DRÆNRØR

fra 2"-12" haves
altid på lager
Forlang tilbud

»Sofienlund«
TEGLVÆRK
Telefon 10 Ulstrup

Hulkjærhus Planteskole

RØDKJÆRSBRO
Telefon Ans 25

Planter til skove,
læhegn og haver

Kaas- Briketter

Hovedforhandler:

Nordjyllands
Kulkompani

Nørresundby
Telf. 4227 . 4228

Fabrik: Kaas
Telf. Kaas 11

Katalog sendes
gratis på
forlangende

Bjerringbro

Cementvarefabrik

ved Th. Petersen
Tlf. 111 Bjerringbro

ALLE
△ MÆRKEDE RØR
Imprægnerede
og uimprægnerede

Stort lager
Altid leveringsdygtig

HAMMERUM HERREDS

Spare- og Laanekasse

Herning - Telf. 10 . 314
Østergade 6

Kontortid: 10-12,30 og 14,30-17

Philipsen & Hall ^{1/5}

Sct. Mathiasgade 88 . Viborg
Elektriske anlæg
Vandværksanlæg
Telefon 173 og 174

HUSK

at anmelde flytning
til postvæsenet

Handelsbanken i Viborg

Filial af Aktieselskabet
Kjøbenhavns Handelsbank

Kontortid: 9—15
Telefon 1500 (5 linier)

Kontor i Karup og Kølvrå

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

Telefon 58

ØLGOD

Telefon 59

SOLUS betyder enestående

*Køb
en*
SOLUS

STALDGØDNINGSSPREDER

**Hvorfor er en SOLUS staldgødningsspreder enestående?
Fordi den er utrolig alsidig.**

De kan bruge den:

- til udspredding af naturgødning,
- til udspredding af råkalk og mergel,
- til snitning af grøntfoder til ensilering,
- til læsning af roer i jernbanevogn,
- til opsætning af roebatterier på marken,
- til hjemkørsel af hø, korn m. m.
- som tohjulet landbrugsvogn,
- som selv aflæsser af roer, kartofler m. m.

De får 8 maskiner i een SOLUS staldgødningsspreder. —
Flere nye tekniske forbedringer af største betydning på de nye
1955 modeller. Læs alt om den mest alsidige maskine i dansk
landbrug i vor udførlige, illustrerede brochure, der tilsendes gratis
fra

H. SØNDERBY & Co.
TARM . MASKINFABRIK . TLF. 16 - 34 - 179

SOLUS betyder enestående